

Av Idar Kristiansen
Tegning: Dagfinn Botne

Kortfortelling fra øyene

Enkelt i veien

Ruben Konst trengte penger. Men det var Max som hadde slått klørne sine i dem. Og han var hensynsløs, selv om en gammel venn. Hensynsløs, og fryktløs. Hvem skulle han forresten være redd? Lensmannen skjønnte ingenting. Og Ruben skremte ingen. Ruben var død...

Ruben Konst stirret inn mot de vindfeide sne- og bjørkeliene på Arnesøy og følte seg opphisset. Fra rorhusvinduet på sjarken kunne han såvidt skimte husene som i god avstand fra hverandre klorte seg fast oppfor flomålet. Kaia og butikken inne i Børvåg var skjult bak Vargneset. Men det grå tømmerhuset vest på Haugnes, der Ardis og de to småpiltene ventet på at han skulle komme hjem, var lett nok synlig.

Max stakk hodet opp fra lügarkåppa og ropte: - Ser du nåt? Ruben kastet et fort blick på ekkoloddet og ristet på hodet. Nei, han så ikke fisk på loddet. Det hadde vært lite å se hele dagen, og enda mindre å få. Knapt hundre kilo på snøret siden grålysninga, og nå begynte det alt å mørkne. Slikt blir man sannelig ikke rik av!

Rik!

Herregud, så godt det ville vært å ha en slump mynt i bakhanda, - såpass at han ikke trengte å bekymre seg for regninger og terminer og skatterestanser hver bidige dag! Såpass at han kunne ta seg fri fra sjøen et par uker, - lenge nok til at han fikk vølt fjøstaket og bislagdøra, i alle fall. Og kanskje enda ha råd til den fargeTV'en som Ardis ønsket seg, i ensomheten på Haugnes.

Brynene trakk seg sammen da øynene igjen søkte frem mot lügarkappa. Jo, han hadde bestemt seg. Det fikk bli idag.

Max var ungar, han hadde ikke bruk for alle pengene. Ikke så god bruk som

han selv hadde, i alle fall. Max hadde hverken unger eller fjøstak å tenke på. Det var ikke mer enn rimelig at de delte.

Treogtyve tusen hadde Post-Nils sagt at det var. Nøkkelen hadde som vanlig stått i døra til pengeskabet. Og hvorfor ikke? I manns minne hadde ikke et eneste tyveri skjemt ut Arnesøy. Folk i Børvåg og omegn var ikke byramp, nettopp!

Men pengene var forduftet. Ei knust vindusrute, en dreiging av nøkkelen, - et barn kunne ha klart det mesterstykket.

Likevel var det visst ingen som riktig trodde på dette med unger. Ungene var ikke slik, ikke på Arnesøy. De dreiv ikke på med slike rampestreker som å banke opp læreren eller stjele penger. Lensmannen murret også at nei, det var nok ikke unger som hadde vært på ferde, nei! Hva han trodde, ville han ikke ut med. Men noen hadde jo hørt en båt i sundet den natten, ikke sant? Kanskje syntes lensmannen at den opplysningen var interessant. Man kunne tenke så mangt i den forbindelse.

Ruben hadde tenkt, han også. Men hva han hadde tenkt, visste selv ikke Ardis. Ikke med et ord hadde han røpet at også han hadde hørt båt den natta innbruddet fant sted. Ingen ante at han neste formiddag hadde sett fotspor på skaresneen det korte stykket fra munningen av Svartbekken opp til den gamle kirkegården øst for Haugnes. Ingen hadde ringeste peiling på at for ham hadde det vært enkelt å legge sammen to og to, da han utpå ettermiddagen fikk kjennskap til innbruddet.

Joda - visst skulle han sagt fra! Visst skulle han! Det var klar samfunnsplikt å melde fra i slike tilfeller, ingen tvil om den tingen. Og likevel...

Kunne han melde Max, sånn uten videre? Max, som han hadde drevet fiske sammen med i snart fire år? Max,

som han mente å kjenne like godt som motorlyden fra sjarken hans?

Dessuten var det ikke helt lett å glemme at det med største sannsynlighet lå treogtyve tusen kroner på kirkegården, penger som antakelig bare var til å hente. Penger som ville rekke til både TV og fjøstak.

Han hadde vært fristet. Men nei, han kunne ikke gjøre det. Ikke på den måten. Han fikk heller komme til en ordning med Max. Det burde være mulig. Max hadde aldri vært urimelig...

I løpet av de førti årene som var gått siden nykirkegården på Langsletta var tatt i bruk, hadde det aldri hendt at noen fra Arnesøy var blitt borte på sjøen, til tross for at det var der de alle fleste mannfolkene hentet livberging til seg og sine. Derfor, og fordi det ikke var noe i luften som gjorde at man kunne frykte tragedie, kom ulykken som et sjokk for bygdefolket. Hadde det enda vært tåke eller storm! Mer i rene godværet? Det var nesten unaturlig! Som om en linedanser snublet i en dørstokk, og slo seg ihjel.

Alle i bygda hadde likt Ruben Konst. Sa de, enda det ikke var helt sant. Før hadde både den ene og den andre hatt sitt å bemerke om hissighet, sleivkjefst og egenrådighet - og Gud vet om det ikke var sant at han drakk litt i smug, også! Men man skal snakke pent om de døde, det blir lettere å leve på den måten. Så Ruben Konst fikk godt ettermæle, ikke minst av sin venn Max Hansen.

Max hadde vært tydelig nedfor og svært alvorlig da han senkvelds kom inn til Børvåg med ulykkesbudet. Neida, særlig sjø hadde det ikke vært. Det hadde det ikke. Selv hadde han vært i rorhuset da Ruben gjorde en sving akterut, muligens for å slå lens i ly av rorhuset. Max hadde oppfattet et rop. Da han stakk hodet ut, rakk han såvidt glimtet av en fot som forsvant over rekka.

Han hadde øyeblikkelig slått stopp i motoren, og var i løpet av få sekunder ved rekka der Ruben var forsvunnet. Men kameraten var ikke å se. Sannsynligvis hadde han sneiet rekka med hodet siden han sank så momentant.

I nesten to timer hadde Max bakket rundt der ute, enda han snart innså at det var nytteløst. Ruben var borte og ble borte. Hverken Max eller noen annen kunne forandre på det faktum.

Mente Max.

Men Ruben ble funnet.

Det var Helmer Haugnes som fant ham, da han i stupmørket tre kvelder etter ulykka var på vei hjemover fjæra etter et besøk hos Arnt i Børvågen. Max hadde forresten også vært der, og var blitt så børsten at han uten påviselig grunn forbannet Helmer like ned i ssvovelgryta og nektet å slå følge med ham på hjemveien.

Sjøen var nesten fullflødd, og sto like oppe under sneskavlene som skrånet bratt ned over flomålet. Ettersom ingen annen gangvei enn fjæra var farbar vinterstid for Haugnes-folket, var det ikke til å unngå at Helmer ble litt fuktig også på beina, ustødig som han var. Joda, han var ustødig, det lot seg vanskelig nekte. Men han var ikke fullere enn at han øyeblikkelig forsto hva det var sjøen lekte med oppunder sneskavlene ved Rustberget.

Selv om det var ti-tolv kuldegrader i luften, var ikke Helmer den som fryktet litt sjø om føttene. Et par ganger ristet han på hodet for å overbevise seg selv om at han ikke fantaserte. Så vasset han resolutt ut i sjøen, dro det stive liket i land, og reiste det opp mot sneskavlen.

Ruben hadde ikke vært lett å handtere i levende live. Som død var han tyngre, og Helmer hadde ikke krefter i overflod. Derfor var det ikke mer enn rimelig at han måtte lene seg mot sneskavlen ved siden av Ruben, og puste ut.

Etter en stund husket han at han jo hadde lykt i lomma. Han grov den frem og lyste Ruben i ansiktet mens han pratet gemyttelig.

- Du va svingtung, din Gaml'-Erik! He? Ka du sei?

Ruben svarte ikke.

- Du hoild' snuten no, for engangs skyld! murret Helmer og gransket sjøen som stadig steig. - Ka fanken ska æ gjøre med dæ, at du ikke ræk av igjen?

Å bære kroppen med seg, var ikke til å tenke på. Heller ikke var det mulig å få den i trygghet opp på sneskavlen, så bratt og høg som den var.

- Einaste e om æ græv dæ inn i skavveln, din stivnase! konkluderte Helmer. - Ka du sei?

Et kvarter senere var bare føttene av liket synlig. Mens Helmer vasset videre

hjemover, svor han på at han aldri mer i sitt livs dager eller netter skulle drikke dårlig heimebrent hos han Arnt i Børvågen.

Max Hansen hadde på dette tidspunktet ingen slike tanker.

- Skål, Arnt! For svarteste, skål da, mann!

Merkelig så konturløs han Arnt var blitt. Skulle tro at han holdt på å gå over til gassform. Men han løftet i alle fall glasset.

- Skål, du!

- Du Arnt -?

- Ja?

- Ka seie du til det, ka?

- Ka æ seie? Ka til?

- Båten uppf! Den e da rimelig, e den ikke? Ka? Helt rimelig. Du vet, æ snyt ingen. Æ e en ærlig mann!

- Ska du selge båten? Koffer i innerste Svartisen finn du på sänne tullfæra?

- Koffer æ -? Hæ! Hehehe! Gupfff!

Han var nær ved å gulpe, men reddet seg såvidt over kneiken. Hva mente den - den der helsikes -! Gjorde narr, hva? Spørre han hvorfor -!

- Ka meine du -- du -- med det derre?

- Med ka? Koffer du ska selge?

Jovisst var det smil i tåketrynet på den andre siden av heimebrent-flaskal Men han skulle ikke -- ikke -- leke seg for lengel!

- Nettopp det, ja! Æ sporte ka du meine, Ruben!

- Ruben! Ka svarten e det du meine, ka?

- Kjæss - gupfff! - kjæss mæ! Ikke ei singel krone, har æ sagt! Har du rørt nåt, ka?

Svaret ble borte for ham.

- Korfor tør du ikke å snakke høgt, din jækel?

Nei, han var ikke til å stole på lenger, han Ruben! Han var slett ikke den kameraten han hadde gitt seg ut for å være. Kanskje hadde han alt vært og forsynt seg? Kanskje var det lurest å undersøke saken straks?

- Max, du e sørpefull!

- Full, ja! Javisst, hehehe! Den e smekkefull - hvis du ikke har vært der og knappa nåt! Men æ ska se etter, din krabbel! svor han. - Du skremme ikke

mæ, Ruben! Du har ingenting på land å gjøre! Ikke engang på kjerkegårn! Gud nåde dæ -!

Tre ganger ramlet han før han rakk fjæresteine, men hver gang stablet han seg opp igjen. Snublet videre. En gang vaklet han til sjøs og ble dyvåt til langt opp på leggene. Etter det holdt han seg kloss inntil sneskavlen, som han fant den nødvendige støtte hos. Likevel snublet han iblant. En gang gled han på ett eller annet, satte seg tungt og fikk et følbart støt akter. Da lo det langt og ettertrykkelig ute på sjøen, en drauglatter fra sjøfugl-strupe krysset vann og tang i måneskinn:

- Gahaha! Gahahahahaha! Haha-gai!

Max Hansen svor igjen, knyttet neven ut mot mørket og ropte:

- Hold kjeften, din elendige -! Du trur kanskje at æ lar mæ skremme, ka?

Men da han plutselig kjente noe som skubbet seg mot den ene leggen hans, sparket han vilt fra seg. Et skrik fulgte, et skrik så uhyggelig at det kunne ha satt støkk i mange med bedre samvittighet enn Max Hansens. Og brått var øynene der, - gulgrønne øyne i mørket! Max lot all fornuft fare og løp, løp så godt hans vaklende føtter var i stand til å bære ham fram på den smale stripa mellom sne og vann.

Da Helmer Haugnes sammen med to andre karer atskilling seinere på natta var underveis for å bære Ruben Konst i hus, hadde sjøen forlengst falt nok til at fjæra var farbar uten langstøvler. Floa hadde nok vært ekstra stor, for på mange steder hadde sneskavlen brukket ut, slik at tang og rekved kom til syne under dem.

- Bare han no ikke har svømt veien sin! murret Helmer. I såfall ska han få svømme om så til helsikes for mæ!

Men Ruben hadde ikke svømt sin vei, enda det visst hadde vært nære på. Kroppen hans stakk som en kløftet stokk frem av skavlen.

Og der, snublet over de stive føttene, lå vennen Max Hansen med hodet mot en blodig stein. Øynene stirret uforstående og uten liv bort på et strandet sjøpinnsvin.

Skarvongen

Herbjørg Wassmo

*Vi faint han drivanes
fjæra klistra sæ
tel spinkel kropp
han så på oss og
va i live ei lang stund
med heile det førsøpla havet
klaganes i strupen*